

Retten til opplæring i og på samisk

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 07.09.2020

Samisk opplæring i grunnskolen

I samisk distrikt

Alle elever i grunnskolealder som bor i samisk distrikt har rett til opplæring i og på samisk, jf. opplæringsloven § 6-2 første ledd. Elever i samisk distrikt skal ha opplæring i samsvar med Læreplanverket for Kunnskapsløftet – samisk. Det samme gjelder elever utenfor samisk distrikt når de får opplæring på samisk, jf. forskrift til opplæringsloven § 1-1 bokstav b).

Begrepet same omfatter personer som kan skrives inn i samemantallet, og barn av de som kan skrives inn, jf. sameloven § 2-6 og opplæringsloven § 6-1. Begrepet samisk språk slik det er benyttet i opplæringsloven kapittel 6, omfatter både nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk, jf. opplæringsloven § 6-1. Elevenes velger selv hvilket av de samiske språkene de ønsker opplæring i. Elevene kan velge samisk som første- eller andrespråk.

Samisk distrikt omfatter bl.a. de kommunene som inngår i forvaltningsområdet for samiske språk, jf. opplæringsloven § 6-1 og sameloven § 3-1 og forskrift om forvaltningsområdet for samiske språk. Følgende kommuner er samiske distrikt: Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger, Tana, Kåfjord, Lavangen, Hamarøy, Hattfjelldal, Røros, Røyrvik og Snåsa.

Kommuner i samisk distrikt kan gi forskrifter om at alle i grunnskolealder skal ha opplæring i samisk, jf. opplæringsloven § 6-2 fjerde ledd. Kommunen har etter bestemmelsen ikke adgang til å pålegge opplæring i samisk som første- eller andrespråk. Denne begrensningen gjelder også overfor de samiske elevene.

Utenfor samisk distrikt

Utenfor samiske distrikt har samer rett til opplæring i samisk, jf. opplæringsloven § 6-2 femte ledd. Dette

betyr at samiske elever har rett til opplæring i samisk uansett hvor de bor i landet.

Når minst ti elever i en kommune utenfor samisk distrikt ønsker opplæring i og på samisk, skal de få slik opplæring, jf. opplæringsloven § 6-2 andre ledd. Regelen gjelder til sammen ti elever på alle klassetrinnene i hele kommunen. Kommunen kan avgjøre at elevene skal få tilbud på en av skolene i kommunen, jf. opplæringsloven § 6-2 tredje ledd. Når det settes i gang et opplæringstilbud etter regelen, skal tilbudet holdes oppe så lenge tilbudet omfatter minst seks elever totalt i kommunen, jf. § 6-2 andre ledd.

Elever utenfor samiske distrikt som har opplæring i samisk som første- eller andrespråk, kan bli fritatt fra opplæring i andre fag med inntil 76 timer på 1.-7.trinn. Slikt fritak forutsetter at målene i læreplanene ikke blir fraveket, og det krever samtykke fra den enkelte elev eller foresatt.

Samisk videregående opplæring

Alle samiske elever i videregående opplæring har rett til opplæring i samisk, jf. opplæringsloven § 6-3. Dette gjelder selv om eleven ikke hadde opplæring i samisk i grunnskolen. Elevene velger hvilket samisk språk de skal ha opplæring i – nordsamisk, lulesamisk eller sørsamisk.

Fritak i grunnskole og videregående skole

Elever som får opplæring i samisk som første- eller andrespråk, er fritatt fra kravet om opplæring i fremmedspråk og skriftlig sidemål. Dette følger av forskrift til opplæringsloven §§ 1-9 til 1-11.

Plikter for skoleeier

Kommunen/fylkeskommunen har ansvaret for at kravene i opplæringsloven med forskrifter blir oppfylt, jf. opplæringsloven § 13-10. Det betyr at skoleeier har det overordnede ansvaret for at elevenes rettigheter til samisk opplæring blir oppfylt. Alle skoleeiere skal tilby opplæring i, eventuelt på samisk i grunnskolen, til samiske elever. Skoleeier kan tilby samisk som fremmedspråk om de ønsker det.

Skoleeier har plikt til å informere og veilede elever og foreldre som har spørsmål til retten og plikten til opplæring i samisk, eventuelt på samisk, jf. forvaltningsloven § 11.

Fremmedspråk

Elever som får opplæring i samisk som første- eller andrespråk, er unntatt fra kravet om fremmedspråk eller språklig fordypning. Elevene har likevel rett til å velge slik opplæring dersom de ønsker det, jf. forskrift til opplæringsloven § 1-9 første ledd. Elever som er unntatt fra kravet om opplæring i fremmedspråk eller språklig fordypning, skal få forsterket opplæring i f.eks. samisk, jf. forskrift til opplæringsloven § 1-9 tredje ledd.

Lærere

Kommunen/fylkeskommunen har ansvar for at kravene i opplæringsloven og forskriften til loven blir oppfylt, herunder å stille til disposisjon de ressurser som er nødvendige for at kravene skal kunne bli oppfylt, jf. opplæringsloven § 13-10. Skoleeier skal sørge for at alle skoler har tilgang på nødvendige læremidler for å kunne oppfylle kompetansemålene i faget, men kommunene har ikke plikt til å utarbeide nye læremidler.

Grunnskoleopplæring for voksne

En voksen kan ha rett til opplæring i og på samisk etter § 4A-1. Kapittel 4A gir uttømmende regler om opplæring som er spesielt organisert for voksne. Opplæringsloven kapittel 6 om rett til samisk opplæring gjelder derfor ikke direkte for voksne. Grunnskoleopplæring på samisk for voksne etter § 4a-1 må bedømmes konkret i det enkelte tilfellet. Vurderingstemaet er om opplæring på samisk er nødvendig for den enkelte voksne for at opplæringen skal bli forsvarlig. Se mer om opplæring i og på samisk i rundskriv om voksnes rett til grunnskoleopplæring Udir -3-2012 pkt.4.6.2 -4.6.4

Videregående opplæring for voksne

Voksne samer som får opplæring etter kapittel 4A har krav på å få opplæring i samisk, men de har ikke rett på opplæring på samisk. Se nærmere om opplæring i og på samisk i rundskriv om voksnes rett til videregående opplæring Udir -2- 2008 pkt. 13

Friskoler

Friskoleloven har ingen bestemmelser som gir elevene rett til opplæring i eller på samisk. Skoleeier kan tilby opplæring i eller på samisk, men dette er frivillig.

Fjernundervisning i samisk

Elever som har rett til opplæring i samisk har rett til alternativ form for slik opplæring når opplæringen ikke kan bli gitt av egnet undervisningspersonale ved skolen, jf. opplæringsloven § 6-2 femte ledd og forskrift til opplæringsloven § 7-1. Skoleeier som ikke har lærer som kan gi opplæring i samisk, må tilby sine elever opplæring i samisk ved bruk av alternative opplæringsformer. Alternative former for opplæring kan for eksempel være fjernundervisning, intensivundervisning eller særlige leirskoleopphold, jf. forskrift til opplæringsloven § 7-1 første ledd. Alternative opplæringstilbud for elever i grunnskolen skal bli utarbeidet i samarbeid med foreldrene, jf. forskrift til opplæringsloven § 7-1 andre ledd.

Statsforvalteren i Troms og Finnmark har i dag koordineringssvar for nordsamisk fjernundervisning og Statsforvalteren i Nordland har koordineringsansvar for sør- og lulesamisk fjernundervisning.

Det kan tilbys fjernundervisning på grunnskolenivå fra 1. trinn til og med 10. trinn og i videregående opplæring.

Rammeverk for samisk fjernundervisning

